

za cvetice se umakne košari grške vnanjosti, »srce« dobi zasločene črte, obrobni motiv postane gotiški lok v značilnih potezah franciscejske dóbe. Med pravilno projicirane cvete se vsiljujejo zavihani orijentalisti listi, posneti s kašmirskih rut, poleg njih pa razna druga bitja in predmeti v novih stilizacijah.

IV. del nudi pestre vezanine, izvršene z bombaževo ali pa volneno nitjo; razvrščene so na 20 tablicah, ki so združene na 11 listih; trije izmed njih obsegajo po štiri tablice. Motivi so posneti večidel po rastlinstvu; približujejo se zelo prirodnim oblikam, dasi so vseskozi stilizirani. Tu uveljavlja ljudska fantazija svoj vpliv še dokaj močno; priča nam, koliko veselja in smisla za barve da še tiči — ali je vsaj tičalo — v našem ljudstvu; morebiti ta čut le začasno spi in se bode spet probudil, kedar najdemo sebe. Prav te vrste vezanine so velike važnosti, ker so jih delale kmetske žene in dekleta, katerim je narekavala v pretežni večini slučajeve izvršene oblike samo lastna fantazija. Ako je vplivala nanje velika umetnost, so dobivale ta vpliv le posredno, šele iz tretje ali četrte roke. — Občudovati je intuicijo teh preprostih umetnic, kako si predstavljajo delo v celoti in vé, kako bo učinkovalo, še preden je završeno. Kako suvereno obvlada ploskev in kako zna razviti na njej svoj ornament! Kdor se začne baviti s temi proizvodi domačega kulturnega življenja, temu se odpirajo neprestano novi vidiki in nepoznane podrobnosti.

Tehnično so izdelane podobe III. in IV. dela jako dobro. Ako pomislimo, da je to prva publikacija te vrste, smo presenečeni ob sigurnosti, smernosti, jasnosti in finem čutu prof. Siča, ki navzlic zaprekam in kljub dejstvu, da se mora tiskati delo v inozemstvu, vodi to publikacijo tako spretno in z mirno roko. S tem delom se bomo smeli pokazati tudi pred večjim kulturnim svetom, kakor je domača javnost.

Mantuani.

F. M. D o s t o j e v s k i j : **Besi**. Roman v treh delih. Preložil Vladimir Levstik. V Ljubljani 1919. Založila Tiskovna zadruga. 2 zvezka. 758 strani. Prvi zvezek 16 K, drugi 14 K.

Niso te vrste ne ocena, ne analiza in ne študij, komaj registracija, da imamo sedaj tudi Slovenci ta svetovni roman preveden. Zdi se mi, ko berem ta roman, da sem na veliki, strašno mračni stepi, po kateri begajo človeške duše, vse nemirno, vse brez ciljev — in vendar vse iščejo enega edinega: »Vzeti to razmazano, bolno, skisano, cinično in nejeverno družbo, ki jo pa vendar neskončno žeja kakršnekoli vodilne in rešilne misli —« vzeti jo v roke in jo preroditi. Pisatelj si je zato izbral za motto Puškinov verz: »Ni je poti, vsi zašli smo, sred poljan vidi se, da bes nas moti in obrača v krivo stran.« V tem stihu se je rodil naslov romanu. O »Besih« se je pisalo in trdilo, da so nekak nujni predhodnik sedanjega ruskega časa, celo boljše-vizma: Takale je bila ruska družba — ergo. D. A. Šerko je v Zvonu (1919 št. 6) izpregovoril kot psihijater drugačno besedo o »Besih«. Jaz sem mu hvaležen zanjo. Kljub temu pa, da je Dostojevskij najženijalnejši, najintimnejši psihopatolog vseh narodov in časov, anatom abnormnih duš in src, bi si upal trditi, da je ta nekako vsesplošna ruska družba, slikana od Dostojevskega, vendarle zgoščen refleks ruskih razmer, iz katerih je morala najti duša nekoč izhod, četudi zelo krvav in

zmot in žrtev poln, kot ga vidimo pred seboj. Vsi ti ljudje, kakor jih Dostojevskij po vseh svojih delih opisuje do atomskih dušnih nihlajev, naj so psihopatologični, in naj se gibljejo tik ob prepadu blaznosti, so vendarle povzročeni od nekod. Ali je ta vzrok fiziološki — naj govori medicina — ali pa je ta bolezen — ta ženijalnost — to vidstvo in preroštvo v kavzalni zvezi z duševnim ozračjem, ki je plul nad vso Rusijo tako dolgo. Čisto gotovo je, da ima vsak narod svojo posebno čud, da je potemtakem tudi njegovo čustvanje in mišljenje nekaj posebnega, čeprav v splošnem vendarle obče človeško. Izobraženi ujetniki trdijo, da ni v nobenem narodu zaslediti toliko najrazličnejših izrazov za najgloblja, najnežnejša čustva kakor v Rusih. Saj smo to tudi mi opazovali. Rus — telesno ko hrast — je mehek ko vosek, nežen do jokavosti, sanjav ko naš človek ni nikoli.

Zato bodo Besi za inteligenta, kot roman študija, kjer pisatelj z nedosežno umetnostjo grebe in rije po človeški notranjosti, razgrinja sleherni gib in utrip srca ko na dlani — velik užitek. Za srednji in nižji sloj pa, sodim, da ne bodo imeli mika. Pretežno čtivo so. (Zanimivo bi bilo vedeti, kako sega publika po zalogi.)

Prevod je zares dober. Kar nič se mu ne pozna, da je narekaval prvotni tekst Rus. Odkrito pa priznam, da me je jezila Varvava. Jaz sem si želel naše Barbare. Za tiskovnimi pomotami pa ni, da bi človek iztikal.

F. S. F.

J o s a I v a k i ć . **Inoče**. Komad u tri čina. Zagreb 1919. Izvanredno izdanje Maticе Hrvatske. »Inoče« je ljudska igra, ki se odlikuje po nekaki srečnonesrečni priprostosti spretno improviziranega, ekstemperativnega osnutka brez vsake psihološke globine in resnejše umetniške ambicije. Snov je igri slovití Tennysov motiv Enoha Ardena. Ivakić ga je lokaliziral v vinkovačko okolico in datiral v četrto leto svetovne vojske. Seljaka Andreja so proglasili za mrtvega in njegova žena Kaja se je po dveh letih omožila vdrugo. Drugi mož mora v vojake, ko se prvi vrne živ in ne more odpustiti ženi, pač pa sam počne ljubakati z »mlado djevojko« Ljubo. Kako je to neokusno naivnost fabule vzobličil Ivakić v dramo s povoljnim koncem in celo gotovo dramatično katarzo, je zanimivo, dasi ne ravno zadovoljivo. Vso dobro voljo pisateljevo, ki je sicer dozorel iz najenostavnejše komedijske tehnike v gotovo dramatično spretnost, prevpije odurnost naturalističnega vzdušja v igri. To vzdušje, podobno okusu, ki ga imam, ko čujem pijane slovenske kvante o slavonskih ženah, sem začutil iz jako naglašanih naturalističnonagih besed, ki morajo zveneti na odru naravnost odurno. Štirideset let po Ibsenovih naturalističnih igrah bi že morali vedeti, kako govóri dramatik naturalistično a vendar dostojno, in da krepka beseda še ni in ni absolutno najmočnejša in dramatična! Zdi se mi, da Ivakić svojemu problemu ni še bil etično dorastel in da je napisal zató — morda nehote — presneto malo vzgojno ljudsko igro in da je vsaj vtoliko graje vreden, ker je iskal nizkotnajhnege efekta (II. 2.). Moralno dvomljive igre so pa po moji mirni človeški pameti škodljive močni, zdravi narodovi rasti in škodljive zlasti naši mladi državi, tembolj ker je svetovna vojska v globoke plasti otrovala avtohtonsko krepostnost naših rodov. Hrv. Matica ni pogodila, ker je založila »Inoče«. Maticine knjige nam-